

DOSTUPNOST, ZLOUPORABA, ŠTETNOST I RAZLOZI UPORABE SREDSTAVA OVISNOSTI U MJESTU STUDIRANJA – PROCJENE PULSKIH STUDENATA

dr. sc. Mirjana RADETIĆ–PAIĆ
Matija MEDAKOVIĆ, student
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za obrazovanje učitelja i odgojitelja
e-mail: mradeticpaic@hotmail.com

Sažetak: *Ovim se radom želi steći uvid u procjene studenata nižih ($N = 49$) i viših ($N = 59$) godina studija razredne nastave Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli o dostupnosti, zlouporabi, štetnosti i razlozima uporabe sredstava ovisnosti u mjestu njihova studiranja, sa svrhom prepoznavanja intenziteta i širine problema te planiranja odgovarajućih preventivnih intervencija u najširem smislu.*

Na osnovi dobivenih rezultata zaključuje se kako studenti nižih godina studija smatraju da alkohol nije štetan ni koristan, da je lako dostupan u gradu u kojem studiraju, da se sredstva ovisnosti zlorabe zbog eksperimentiranja i iz dosade, te kako njihovi kolege studenti najčešće konzumiraju marihuanu, za koju smatraju da nije ni štetna ni korisna. Znanstveni je i aplikativni doprinos ovog rada u tomu što daje smjernice za planiranje mjera ranog otkrivanja problema zlouporabe sredstava ovisnosti među studentima.

Ključne riječi: *zlouporaba sredstava ovisnosti, dostupnost sredstava ovisnosti, štetnost sredstava ovisnosti, razlozi uporabe sredstava ovisnosti, studenti, Pula*

---

1. Uvod

Zlouporaba sredstava ovisnosti u modernom je društvu globalna pojava. Pod terminom zlouporaba (lat. *abusus* – u doslovnom prijevodu uporaba po zlu) misli se prije svega na pogrešnu, lošu odnosno neprikladnu uporabu različitih opojnih sredstava s obzirom na stupanj ugrožavanja zdravlja mladih ljudi i posljedica na zajednicu u cjelini, koja iziskuje niz edukativnih, medicinskih, represivnih i

drugih mjera. U tom kontekstu Sakoman (2009.; 10) zlouporabu droga definira kao neprirodan, visokorizičan, pa i društveno neprihvatljiv način uklanjanja osjećaja patnje ili zadovoljavanja prirodne ljudske potrebe za ugodom i zadovoljstvom.

Zlouporaba alkohola i droga vrlo su popularne teme i relativno se često proučavaju u poslijeratno vrijeme, jer navedene pojave postaju značajni izvori asocijalnoga i antisocijalnog ponašanja. Pritom, alkohol i droge u velikoj mjeri utječu na svakodnevno funkcioniranje i zdravlje mlade osobe. Razlozi zbog kojih mladi pokazuju sklonost zlouporabi sredstava ovisnosti mogu biti različiti: od imitacije, pomodarstva, potvrde pripadnosti skupini vršnjaka, protesta protiv zabrana do znatiželje i slično. Neke suvremene spoznaje govore da do zlouporabe sredstava ovisnosti dolazi zbog postojanja dubokih problema ličnosti, koji dovode do osjećaja napetosti i anksioznosti, a čija se redukcija pokušava postići na taj način (McCrystal, Percy i Higgins, 2007.a, 2007.b; Steiker, 2008.). Pri tome se u literaturi ističe (Williams, 2003.; Glavak Tkalić, 2009.) da ovisnici često imaju ispodprosječan osjećaj vlastite odgovornosti, što posljedično pridonosi njihovu neuspjehu, osjećaju manjeg samopouzdanja i bespomoćnosti.

S druge strane, danas vrlo veliko i razgranato tržište sredstava ovisnosti traži nove konzumente, a za što su mladi, s nekim od naprijed navedenih obilježja koja prate proces odrastanja, relativno lake žrtve. Iako se najčešće radi samo o eksperimentiranju sa sredstvima ovisnosti, dio mladih ne uspijeva zadržati kontrolu i nastavlja ih uzimati, što dovodi do ovisnosti, koja sa sobom donosi skup teško rješivih problema (Petak, 2005.).

Kada se radi o epidemiologiji ovisnosti u Republici Hrvatskoj, prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (2010.), prosječna je dob prvog uzimanja bilo kojeg psihoaktivnog sredstva 15,9–16,0 godina, prvog uzimanja heroina 20 godina, a nepunu godinu nakon toga slijedi prvo intravensko uzimanje, s 20,6–20,8 godina.

Po broju ovisnika grad je Pula, u odnosu na broj stanovnika, drugi (iza Zadra) u Republici Hrvatskoj (www.uredzadroge.hr). Dakle, zaključuje se da je, između ostalog, na ovom području droga lako dostupna, te su u tom smislu za Pulu provedena istraživanja (Radetić-Paić, 2003., 2005., 2006.). Grad Pula specifičan je zbog različitih društvenih, kulturnih, socioloških, demografskih, zemljopisnih, manjinsko-etničkih, ekonomskih, gospodarskih i drugih značajki, što se nedvojbena odražava i na populaciju studenata.

Autor Torre navodi (2003.) kako je prilično vjerojatno da studentska populacija, koncentrirana u nekoliko hrvatskih sveučilišnih središta, ima vlastita opažanja, spoznaje, pa i iskustva u zlouporabi sredstava ovisnosti.

Svako sredstvo ovisnosti ima svoju specifičnu privlačnost, svoj stupanj štetnosti, svoj obrazac uzimanja i svako od njih privlači svoju skupinu ovisnika. Od svih ilegalnih droga, marihuana se najviše konzumira. Tako prema izvješću

američkog istraživanja SAMHSA o ovisnosti i prestanku uzimanja pojedinih droga (2008.), provedenim među ispitanicima starijim od 18 godina, zlouporaba marihuane manji im je manji problem od zlouporabe nekih drugih sredstava ovisnosti, a posebice kada se radi o prestanku njezina uzimanja. Manje od jedne petine ispitanika poznaje nekog tko ima problem ovisnosti o marihuani, a gotovo dva puta češće ispitanici poznaju nekog tko je ovisan o alkoholu. Na popisu stvari koje su opasnost za društvo, ispitanici su marihuanu tom prilikom rangirali na posljednje mjesto, i to u svim demografskim skupinama (prema dobi, rasi, spolu, etničkoj pripadnosti i primanjima). Također se u navedenom istraživanju došlo do podataka da se gotovo tri četvrtine mladih slaže se s tvrdnjom kako ljudi koji su ovisni o alkoholu mogu uz dobru volju prestati uzimati ga, a dvostruko veći broj ispitanika u dobi od 18 do 24 godine, za razliku od starijih ispitanika, vjeruje da je relativno lako odviknuti se od uzimanja droga. Navedeno upućuje na vrlo slabu informiranost promatranih mladih o štetnosti opojnih sredstava.

Značajno je istaknuti pokazatelje prikupljane u European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD, 2007.), suradničkom projektu nezavisnih istraživačkih timova pretežito europskih zemalja na uzorku od 105.000 mladih. U Hrvatskoj je projekt proveden četiri puta, a vođen je i koordiniran u Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo. Podaci ESPAD istraživanja (http://www.hzjz.hr/skolska/Sazetak_ESPAD_2007.pdf) za 2007. g. pokazali su sljedeće:

– u najvećem broju promatranih zemalja *alkohol* je barem jednom u životu pio gotovo svaki učenik ili učenica (90% ili više). No, ipak sva djeca ne piju alkohol učestalo ili redovitije. Za procjenu pijenja odabrani su pokazatelji konzumacije alkohola u posljednjih 12 mjeseci (82%) i posljednjih 30 dana (61%). U Hrvatskoj su svi pokazatelji pijenja viši od prosjeka ostalih promatranih zemalja. U posljednjih 12 mjeseci, prema podacima iz navedenog istraživanja, 84 posto mladih u Hrvatskoj barem jednom je pilo alkohol (82% ostale zemlje), u posljednjih 30 dana 64 posto njih (61% prosjek je ostalih zemalja). Da je barem jednom bilo pijano u posljednjih 12 mjeseci, izjavilo je 43 posto mladih u Hrvatskoj, za razliku od 39 posto njih u prosjeku ostalih zemalja; ekscesivno je u posljednjih 30 dana pilo 50 posto mladih u Hrvatskoj i 43 posto njih u prosjeku ostalih zemalja.

– najveći je broj učenika koji je eksperimentirao sa psihoaktivnim *drogama* to učinio s marihuanom ili hašišom. U prosjeku je 23 posto mladića i 17 posto djevojaka do dobi ispitivanja barem jednom probalo neku od ilegalnih droga. U Hrvatskoj je 21 posto mladića i 16 posto djevojaka barem jednom u životu probalo marihuanu, što je smješta ispod prosjeka ESPAD zemalja, a ujedno upućuje i na smanjivanje uporabe u odnosu na istraživanje 2003. godine. Od ostalih psihoaktivnih sredstava, slijede ecstasy, kokain i amfetamini (oko 3% svako), a rjeđe heroin, LSD i crack (1-2%).

Dakle, a kako zaključuje i autor Funda (2006.), potrebno je posebnu pozornost posvetiti ranom otkrivanju konzumenata droge među mladima, odnosno unaprijeđenju mjera sekundarne prevencije, kako bi se spriječilo da eksperimentiranje sa sredstvima ovisnosti preraste u ovisnost. Naime, ovisnost je stanje koje se ponekad razvija vrlo brzo, što ovisi o vrsti droge, njezinoj količini i čistoći, učestalosti i načinu uzimanja te o značajkama i motivu pojedinca koji je uzima. Pritom će neke droge uzrokovati fizičku i psihičku ovisnost, a neke naglašeniju psihičku ovisnost (Sakoman, 1995.). Svjetska iskustva govore da unatoč brojnim kampanjama o štetnosti utjecaja opojnih sredstava na psihofizičko zdravlje, posebice na mozak i kognitivne funkcije, konzumiranje se alkohola, cigareta i droga među mladima bitno ne smanjuje (Aarons i sur., 1999.; Iverson, 2005.; Slater i sur., 2006.).

U tom kontekstu, sukladno Zakonu o suzbijanju zlouporabe opojnih droga (2001.), Nacionalnoj strategiji suzbijanja zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2006. do 2012. godine (2005.), Akcijskom planu suzbijanja zlouporabe opojnih droga za 2009.-2012. godinu (2009.) i Provedbenom programu Akcijskog plana za 2009. godinu (2009.), Ured za suzbijanje zlouporabe droga u suradnji s mjerodavnim ministarstvima i ostalim ovlaštenim tijelima izradio je Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2010. do 2014. godine (2010.), a kojim je obuhvaćena i studentska populacija. Osnovni je cilj unaprijediti i razvijati programe za zaštitu zdravlja i prevenciju ovisnosti studenata na visokim učilištima, uz posebne ciljeve koji se odnose na povećanje stupnja informiranosti studenata o problemu ovisnosti i drugim oblicima rizičnog ponašanja, smanjiti konzumiranje sredstava ovisnosti među studentskom populacijom, unaprijediti zaštitu zdravlja studenata i spriječiti pojavu rizičnih ponašanja, uključujući i pojavu ovisnosti, te povećati uključenost studenata u osmišljavanje i provedbu preventivnih programa na razini visokog učilišta – sveučilišta.

Mladima je prije svega potrebno pružiti zaštitu pred životnim okolnostima koje pogoduju zlouporabi sredstava ovisnosti, te u tom smislu razviti pristupe za rano otkrivanje konzumenata i što raniju intervenciju i pružanje pomoći. Kako bi se to postiglo, potrebno je razmotriti nove trendove i načine konzumiranja sredstava ovisnosti među mladima.

2. Metodologija

2.1. Cilj, svrha i hipoteza

Ovim se radom želi steći uvid u procjene studenata razredne nastave Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli o dostupnosti, zlouporabi, štetnosti i razlozima uporabe sredstava ovisnosti u mjestu njihova studiranja, sa svrhom prepoznavanja

intenziteta i širine problema i planiranja odgovarajućih preventivnih intervencija u najširem smislu.

U istraživanju se pošlo od pretpostavke da će studenti viših godina studija u svim promatranim obilježjima zlouporabe sredstava ovisnosti u mjestu studiranja davati zrelije odgovore i biti bolje informirani od studenata nižih godina studija, tim više što su kroz kolegije Učenici s poremećajima u ponašanju i Pedagogija djece s teškoćama u razvoju dobili informacije o štetnom djelovanju odnosno negativnim posljedicama zlouporabe sredstava ovisnosti.

U skladu s navedenim, postavljena je hipoteza da postoje razlike u procjenama o dostupnosti, zlouporabi, štetnosti i razlozima uporabe sredstava ovisnosti studenata nižih (prve i druge) i viših (treće i četvrte) godina studija razredne nastave Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

2.2. Uzorak ispitanika

Uzorak je (N = 108) sastavljen od studenata prve, druge, treće i četvrte godine razredne nastave Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. Sukladno postavljenom cilju i hipotezi, uzorak je podijeljen na dva subuzorka:

1. skupina studenata prve i druge godine studija (N = 49),
2. skupina studenata treće i četvrte godine studija (N = 59).

2.3. Uzorak varijabli

Upotrijebljeni upitnik kreiran je za potrebe ovog istraživanja, a sastoji se od šest područja. Za potrebe ovog rada analizirana su područja koja se odnose na dostupnost, zlouporabu, štetnost i razloge uporabe sredstava ovisnosti. Radi se o sljedećim varijablama:

- Sredstva su ovisnosti u gradu u kojem studiraš? (lako dostupna, relativno dostupna, relativno nedostupna, nedostupna)
- Koja su po tvom mišljenju sredstva ovisnosti lako dostupna u gradu u kojem studiraš? (alkohol, marihuana, ecstasy, kokain, heroin)
- Što po tvom mišljenju tvoji kolege studenti najčešće konzumiraju? (alkohol, marihuanu, ecstasy, kokain, heroin, ništa)
- Kod svakog sredstva ovisnosti označi što misliš o njegovoj štetnosti: korisno/ljekovito, ni štetno ni korisno, štetno. (alkohol, marihuana, ecstasy, kokain, heroin)
- Zbog čega se zlorabe sredstava ovisnosti? (zbog društva, zbog osobnih problema – na fakultetu, u ljubavi i sl., iz dosade, želje za nečim novim, uzbudljivim, zbog eksperimentiranja, kako pojedina droga djeluje, ni zbog čega od navedenog, navedi zašto)

2.4. Metode obrade i način prikupljanja podataka

Podaci su obrađeni izračunavanjem apsolutnih i relativnih frekvencija po promatranim varijablama upitnika i diskriminacijskom analizom kao multivarijatom metodom obrade podataka, a koja je sastavni dio programa SPSS for Windows.

Podaci su prikupljeni na Odjelu za obrazovanje učitelja i odgojitelja Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli akademske godine 2008./2009., među studentima razredne nastave svih godina studija. Studenti su ispunjavali upitnik u skladu s uputama autora. Upitnik je bio anonimn i upotrijebljen je samo u svrhu znanstvenog istraživanja.

3. Rezultati i rasprava

Iz deskriptivnih pokazatelja (Tablica 1) prve skupine varijabli, koja se odnosi na dostupnost sredstava ovisnosti u gradu studiranja, ukupno gledajući i niže i više godine studija, vidi se kako studenti u preko 96 posto slučajeva procjenjuju da su sredstva ovisnosti lako odnosno relativno dostupna u gradu Puli. Razlike su između promatranih skupina neznatne. Navedeni pokazatelji ne čude s obzirom na to da je prema broju ovisnika grad Pula, u odnosu na broj stanovnika, drugi, iza grada Zadra, u Republici Hrvatskoj (www.uredzadroge.hr), te se i najnovijim istraživanjem, u sklopu većeg istraživačkog projekta "Usklađivanje intervencija s potrebama djece i mladih u riziku: izrada modela" Odsjeka za poremećaje u ponašanju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Radetić-Paić, 2010.), pokazalo da su mladi grada Pule od onih u Republici Hrvatskoj u cijelosti aktualno rizičniji kada se radi o zlouporabi sredstava ovisnosti.

Tablica 1. *Apsolutne i relativne frekvencije varijabli kojima se opisuje dostupnost, zlouporaba, štetnost i razlozi uporabe sredstava ovisnosti*

		1. i 2. godina studija		3. i 4. godina studija		svega		
		Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	
<i>dostupnost sredstava ovisnosti u gradu studiranja</i>	lako dostupna	25	51	31	52,5	56	51,9	
	relativno dostupna	22	44,9	27	45,8	49	45,4	
	relativno nedostupna	2	4,1	1	1,7	3	2,8	
	nedostupna	0	0	0	0	0	0	
<i>laka dostupnost pojedinih sredstava ovisnosti</i>	alkohol	da	45	91,8	59	100	104	96,3
		ne	4	100	0	0	4	3,7
	marihuana	da	39	79,6	42	71,2	81	75,0
		ne	10	20,4	17	28,8	27	25,0
	ecstasy	da	24	49	22	37,3	46	42,6
		ne	25	51	37	62,7	62	57,4
	kokain	da	7	14,3	4	6,8	11	10,2
		ne	42	85,7	55	93,2	97	89,8
	heroin	da	7	14,3	4	6,8	11	10,2
		ne	42	85,7	55	93,2	97	89,8
<i>najčešća vrsta sredstava ovisnosti koju upotrebljavaju kolege</i>	alkohol	da	49	100	59	100	108	100
		ne	0	0	0	0	0	0
	marihuana	da	18	36,7	31	52,5	49	45,4
		ne	31	63,3	28	47,5	59	54,6
	kokain	da	4	8,2	7	11,9	11	10,2
		ne	45	91,8	52	88,1	97	89,8
	heroin	da	0	0	0	0	0	0
		ne	49	100	59	100	108	100
	ništa	da	0	0	0	0	0	0
		ne	49	100	59	100	108	100

<i>mišljenje o štetnosti pojedinih vrsta sredstava ovisnosti</i>	alkohol korisno/ljekovito	10	20,4	7	11,9	17	15,7
	alkohol ni štetno ni korisno	6	12,2	19	32,2	25	23,1
	alkohol štetno	33	67,3	35	59,3	68	63
	marihuana korisno/ljekovito	9	18,4	9	15,3	18	16,7
	marihuana ni štetno ni korisno	8	16,3	17	28,8	25	23,1
	marihuana štetno	31	63,3	34	57,6	65	60,2
	ecstasy korisno/ljekovito	0	0	0	0	0	0
	ecstasy ni štetno ni korisno	0	0	0	0	0	0
	ecstasy štetno	49	100	59	100	108	100
	kokain korisno/ljekovito	0	0	0	0	0	0
	kokain ni štetno ni korisno	1	2	1	1,7	2	1,9
	kokain štetno	48	98	58	98,3	106	98,1
	heroin korisno/ljekovito	1	2	1	1,7	2	1,9
	heroin ni štetno ni korisno	0	0	1	1,7	1	,9
	heroin štetno	48	98	57	96,6	105	97,2
<i>razlozi upotrebe sredstava ovisnosti</i>	društvo	3	6,1	2	3,4	5	4,6
	problemi	1	2	2	3,4	3	2,7
	dosada	10	20,4	24	40,6	34	31,4
	eksperimentiranje	26	53	22	37,2	48	44,4
	nešto drugo	9	18,3	9	15,2	18	16,6

Prema procjeni studenata, najlakše je, a što ne iznenađuje, dostupan alkohol, ali i marihuana (70-80%). Relativno su visoke procjene lake dostupnosti ecstasyja kod studenata nižih godina studija (gotovo 50%), dok 14,3 posto istih ispitanika procjenjuje da su kokain i heroin lako dostupni. Općenito uzevši, studenti nižih godina iznose veće procjene o lakoj dostupnosti svih sredstava ovisnosti osim alkohola. Razloge ovakvim procjenama studenata nižih godina studija možemo tražiti u činjenici da su oni više izloženi društvima i skupinama, zbog češćih izlazaka, u kojima su sredstva ovisnosti lakše dostupna.

Procjene studenata obiju promatranih skupina o najčešćoj vrsti sredstava ovisnosti koju upotrebljavaju njihovi kolege maksimalne su kada se radi o alkoholu. Marihuanu kao najčešće sredstvo ovisnosti koje upotrebljavaju njihovi kolege navodi nešto više od polovice studenata viših godina studija, što je 16 posto više od studenata nižih godina studija. Studenti viših godina studija također nešto češće od studenata nižih godina procjenjuju da njihovi kolege najčešće upotrebljavaju kokain, no ipak oko 90 posto članova obiju promatranih skupina procjenjuje da ovu vrstu droge njihovi kolege ne upotrebljavaju.

Upotrebu heroina od svojih kolega obje promatrane skupine studenata procjenjuju negativno. Zabrinjava podatak da obje promatrane skupine procjenjuju kako nema kolega koji ne konzumiraju ništa.

Tezu o korisnosti/ljekovitosti alkohola studenti nižih godina studija (20,4%) češće zastupaju nego oni viših godina (11,9%). Studenti nižih godina studija da je alkohol štetan procjenjuju češće (67,3%) od onih viših godina studija (59,3%), međutim studenti viših godina 20 posto češće procjenjuju da alkohol nije ni štetan ni koristan. Vrlo su slične procjene kada se radi o marihuani. Ispitanici obiju promatranih skupina ocjenjuju ecstasy isključivo štetnim. Slične su procjene i kada se radi o štetnosti kokaina i heroina, s tom razlikom da ih oko dva posto ispitanika smatra ni štetnima ni korisnima odnosno korisnima/ljekovitima. Navedeni pokazatelji upućuju na potrebu boljeg informiranja studenata o štetnosti i problemima vezanima za zlouporabu opojnih sredstava, a što je prepoznato i implementirano u Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2010. do 2014. godine (2010.) kao jedan od posebnih ciljeva navedenog programa.

Kao razloge uporabe sredstava ovisnosti studenti nižih godina studija najčešće navode eksperimentiranje (53%), a viših godina dosadu (40,6%), iako dosta visoko procjenjuju i eksperimentiranje (37,2%). Dakle, na temelju navedenih pokazatelja, kada se radi o razlozima uporabe sredstava ovisnosti među promatranim studentima, može se zaključiti da su njihovi razlozi poglavito vezani za eksperimentiranje. Međutim, naizgled "bezazleno" mladenačko eksperimentiranje sa sobom nosi niz skrivenih opasnosti. Prije svega, dio mladih

ne uspijeva zadržati kontrolu, te eksperimentiranje može prijeći u ovisnost (Radović, 2004.; Petak, 2005.), a s druge strane (zlo)uporaba droga kazneno je djelo, što povlači za sobom probleme s policijom, pravosudnim sustavom i roditeljima, a dugoročno i sa zapošljavanjem (primjerice, kod zapošljavanja u državnim službama zahtijeva se potvrda o ne/kaznjavanju, iz koje je vidljivo da je bilo počinjeno kazneno djelo).

Iako su deskriptivni rezultati pokazali da postoje razlike u procjenama studenata nižih i viših godina studija razredne nastave Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, ove su razlike ispitane i na osnovi diskriminacijske analize kako bi se stekao uvid u latentne dimenzije tih razlika.

Diskriminacijska analiza učinjena je na skupovima varijabli kojima se opisuju dostupnost, zlouporaba, štetnosti i razlozi uporabe sredstava ovisnosti. S obzirom na to da se radi o diskriminacijskoj analizi samo dviju skupina ispitanika – nižih i viših godina studija – dobivena je samo jedna diskriminacijska funkcija koja je, kako proizlazi iz Tablice 2 ($p = ,015$), statistički značajna na razini $p = ,05$ i diskriminira promatrane skupine ispitanika. Dobro izražena kanonička korelacija koju očitavamo u istoj tablici pokazuje relativno dobru diskriminacijsku moć te funkcije u praktičnom smislu.

Tablica 2. Analiza varijance i svojstvena vrijednost za diskriminacijsku funkciju

funkcija	% varijance	kumulativna varijanca u %	kanonička korelacija	Lambda	stupnjevi slobode df	značajnost p
	100,0	100,0	,579	,665	22	,015

Tablica 3. Standardizirani kanonički diskriminacijski koeficijenti funkcije (C) i struktura matrice (S)

	C	S
1. Sredstva ovisnosti u gradu u kojem studiraš lako su dostupna	1,524	,021
2 . Sredstva ovisnosti u gradu u kojem studiraš relativno su dostupna	1,492	,012
5. Alkohol je lako dostupan u gradu u kojem studiraš	,615	,310
11. Kolege najčešće upotrebljavaju marihuanu	,563	,225
17. Alkohol je ni štetan ni koristan	,502	,341
19. Marihuana je korisna/ljekovita	,793	-,059
20. Marihuana je ni štetna ni korisna	1,083	,210
21. Marihuana je štetna	1,174	-,081
33. Sredstva ovisnosti zlorabe se iz dosade, želje za nečim novim, uzbudljivim	-,480	,278
34. Sredstva ovisnosti zlorabe se zbog eksperimentiranja, kako pojedina droga djeluje	-1,243	-,289
35. Sredstva ovisnosti ne zlorabe se ni zbog čega od navedenog	-,726	-,095

U Tablici 3 prikazane su varijable koje imaju najveći udio u diskriminacijskoj funkciji i najveće korelacije s njom. Tako najveći udio u diskriminacijskoj funkciji imaju varijable sredstva ovisnosti u gradu u kojem studiraš lako su dostupna i relativno dostupna, sredstva ovisnosti zlorabe se zbog eksperimentiranja, marihuana je štetna, marihuana je ni štetna ni korisna, marihuana je korisna/ljekovita, sredstva ovisnosti ne zlorabe se ni zbog čega od navedenog, alkohol je lako dostupan u gradu u kojem studiram, kolege studenti najčešće upotrebljavaju marihuanu i alkohol je ni štetan ni koristan.

Najveće korelacije s diskriminacijskom funkcijom imaju varijable alkohol je ni štetan ni koristan, alkohol je lako dostupan u gradu u kojem studiram, sredstva ovisnosti zlorabe se zbog eksperimentiranja i iz dosade, kolege studenti s fakulteta najčešće upotrebljavaju marihuanu i marihuana je ni štetna ni korisna.

Tablica 4. *Analiza aritmetičkih sredina skupina na diskriminacijskoj funkciji*

godine studija	funkcija
1. i 2. godina studija	,772
3. i 4. godina studija	-,641

Interpretacija rezultata izvršena je na temelju korelacija varijabli i diskriminacijske funkcije i analize aritmetičkih sredina skupina na diskriminacijskoj funkciji (Tablica 4). Dakle, može se zaključiti da studenti nižih godina studija smatraju kako alkohol nije štetan ni koristan, da je lako dostupan u gradu u kojem studiraju, da se sredstva ovisnosti zlorabe zbog eksperimentiranja i iz dosade, da kolege studenti najčešće upotrebljavaju marihuanu, za koju smatraju da nije ni štetna ni korisna. Navedeno upućuje na potrebu bolje edukacije studenata nižih godina studija kada se, prije svega, radi o štetnosti alkohola i marihuane, ali i informiranja o opasnostima vezanima za eksperimentiranje sa sredstvima ovisnosti. Ti su rezultati očekivani s obzirom na to da na navedenom studiju nema sustavnog informiranja o štetnosti i ostalom rizicima koje donosi zlouporaba sredstava ovisnosti, a socijalnopedagoški i drugi kolegiji koji se bave ovom problematikom, planom i programom studija predaju se tek na višim godinama.

Radi uvida u postojanje eventualnih razlika između skupina na manifestnim varijablama u Tablici 5 navedeni su podaci o aritmetičkim sredinama, standardnim devijacijama skupina, F-testu i značajnosti (p). Manifestne varijable alkohol je lako dostupan u gradu u kojem studiraš, alkohol je ni štetan ni koristan, sredstva ovisnosti zlorabe se iz dosade, želje za nečim novim, uzbudljivim i sredstva ovisnosti zlorabe se zbog eksperimentiranja kako pojedina droga djeluje statistički su značajne na razini $p < 0,05$.

Tablica 5. Rezultati univarijatne analize varijance u originalnim vrijednostima

	Aritmetičke sredine		Standardne devijacije		F	p
	1. i 2. god.	3. i 4. god.	1. i 2. god.	3. i 4. god.		
1. Sredstva ovisnosti u gradu u kojem studiraš lako su dostupna	1,4898	1,4746	,5051	,5036	,024	,876
2. Sredstva ovisnosti u gradu u kojem studiraš relativno su dostupna	1,5510	1,5424	,5025	,5025	,008	,929
3. Sredstva ovisnosti u gradu u kojem studiraš relativno su nedostupna	1,9592	1,9831	,1999	,1302	,557	,457
4. Sredstva su ovisnosti u gradu u kojem studiraš nedostupna	2,0000	2,0000	,0000	,0000	,002	,999
5. Alkohol je lako dostupan u gradu u kojem studiraš	1,0816	1,0000	,2766	,0000	5,147	,025*
6. Marihuana je lako dostupna u gradu u kojem studiraš	1,2041	1,2881	,4072	,4568	,999	,320
7. Ecstasy je lako dostupan u gradu u kojem studiraš	1,5102	1,6271	,5051	,4877	1,489	,225
8. Kokain je lako dostupan u gradu u kojem studiraš	1,8571	1,9322	,3536	,2536	1,643	,203
9. Heroin je lako dostupan u gradu u kojem studiraš	1,8571	1,9322	,3536	,2536	1,643	,203
10. Kolege najčešće upotrebljavaju alkohol	1,0000	1,0000	,0000	,0000	,998	,603
11. Kolege najčešće upotrebljavaju marihuanu	1,6327	1,4746	,4871	,5036	2,717	,102
12. Kolege najčešće upotrebljavaju ecstasy	1,9184	1,8814	,2766	,3261	,395	,531
13. Kolege najčešće upotrebljavaju kokain	2,0000	2,0000	,0000	,0000	,002	,999
14. Kolege najčešće upotrebljavaju heroin	2,0000	2,0000	,0000	,0000	,002	,999
15. Kolege najčešće ne upotrebljavaju ništa	2,0000	2,0000	,0000	,0000	,002	,999
16. Alkohol je koristan/ljekovit	1,7959	1,8814	,4072	,3261	1,466	,229
17. Alkohol je ni štetan ni koristan	1,8776	1,6780	,3312	,4713	6,229	,014*
18. Alkohol je štetan	1,3265	1,4068	,4738	,4954	,731	,395
19. Marihuana je korisna/ljekovita	1,8163	1,8475	,3912	,3626	,184	,669
20. Marihuana je ni štetna ni korisna	1,8367	1,7119	,3734	,4568	2,354	,128
21. Marihuana je štetna	1,3673	1,4237	,4871	,4984	,350	,556
22. Ecstasy je koristan/ljekovit	2,0000	2,0000	,0000	,0000	,002	,999

23. Ecstasy je ni štetan ni koristan	2,0000	2,0000	,0000	,0000	,002	,999
24. Ecstasy je štetan	1,0000	1,0000	,0000	,0000	,998	,603
25. Kokain je koristan/ljekovit	2,0000	2,0000	,0000	,0000	,002	,999
26. Kokain je ni štetan ni koristan	1,9796	1,9831	,1429	,1302	,017	,896
27. Kokain je štetan	1,0204	1,0169	,1429	,1302	,017	,896
28. Heroin je koristan/ljekovit	1,9796	1,9831	,1429	,1302	,017	,896
29. Heroin je ni štetan ni koristan	2,0000	1,9831	,0000	,1302	,829	,365
30. Heroin je štetan	1,0204	1,0339	,1429	,1825	,177	,675
31. Sredstva ovisnosti zlorabe se zbog društva	1,9388	1,9661	,2422	,1825	,446	,506
32. Sredstva ovisnosti zlorabe se zbog osobnih problema (na fakultetu, u ljubavi i sl.)	1,9796	1,9661	,1429	,1825	,177	,675
33. Sredstva ovisnosti zlorabe se iz dosade, želje za nečim novim, uzbudljivim	1,7755	1,5932	,4216	,4954	4,141	,044*
34. Sredstva ovisnosti zlorabe se zbog eksperimentiranja kako pojedina droga djeluje	1,4082	1,6102	,4966	,4919	4,476	,037*
35. Sredstva ovisnosti ne zlorabe se ni zbog čega navedenog	1,7959	1,8475	,4072	,3626	,484	,488

* $p < 0,05$

4. Zaključak

Na osnovi dobivenih pokazatelja može se zaključiti da studenti nižih godina studija smatraju kako alkohol nije ni štetan ni koristan, da je lako dostupan u gradu u kojem studiraju, da se sredstva ovisnosti zlorabe zbog eksperimentiranja i iz dosade, da njihovi kolege studenti najčešće upotrebljavaju marihuanu, za koju smatraju da nije ni štetna ni korisna. Dakle, moguće je prihvatiti hipotezu da postoje razlike u procjenama o dostupnosti, zlouporabi, štetnosti i razlozima uporabe sredstava ovisnosti između studenata nižih (prve i druge) i viših (treće i četvrte) godina studija razredne nastave Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

Iz navedenih pokazatelja možemo zaključiti da studenti nižih godina studija pretežito konzumiraju alkohol, koji je dostupan i legalan, ali i marihuanu, za koje smatraju da nisu ni štetni ni korisni. Generalno uzevši, a što potvrđuju istraživanja, mladi prema nekom sredstvu ovisnosti mogu imati kako negativne tako i pozitivne stavove (De las Cuevas i Sanz, 2007.). Navedeno upućuje na potrebu boljeg informiranja studenata nižih godina studija s obzirom na stupanj

ugrožavanja zdravlja mladih zlouporabom opojnih sredstava i posljedica koje takvo ponašanje ima na zajednicu u cjelini, a što je i jedan od posebnih ciljeva Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2010. do 2014. godine (2010.) koji se odnosi upravo na studentsku populaciju.

Navedeni pokazatelji imaju i dodatnu težinu s obzirom na specifičnost promatranog studija odnosno studija koji obrazuju buduće učitelje, te u tom kontekstu treba poduzeti mjere za smanjenje konzumiranja sredstava ovisnosti među studentskom populacijom, povećati uključenost studenata u osmišljavanje i provedbu preventivnih programa na razini sveučilišta po načelima kontinuiteta, te slanja jasne poruke o štetnosti svih oblika konzumiranja sredstava ovisnosti (NIDE, 2003.).

S druge strane, kada se radi o zlouporabi alkohola, evidentno je da okruženje ima relativno tolerantan stav prema njegovu pijenju. Alkoholizam je iz tog razloga već i prije bio i ostao zdravstveni, društveni, ekonomski, pa i politički problem. Uz pojavu alkoholizma vezan je niz problema na obiteljskom i društvenom planu, dolazi do invalidnosti, nesposobnosti za rad, a i život je alkoholičara u prosjeku 15 godina kraći negoli život ostalih (Manzardo i sur., 2008.). Sve to govori da je iznimno važno razvijati programe prevencije ovisnosti usmjerene na prevenciju svih oblika ovisnosti, a posebice one o alkoholu kao legalnom sredstvu ovisnosti.

Eksperimentiranje i dosada u ovom su radu procijenjeni kao glavni razlozi zlouporabe sredstava ovisnosti kod studenata nižih godina studija. Naime, poznato je da su niže godine studija, posebice prva, za veći broj studenata godine adaptacije na samostalan život, na nove obveze i odgovornosti, rad i disciplinu, te s druge strane, na život s manjom "kontrolom" od roditelja, čestim izlascima i druženjima, a da pritom još uvijek ne postoji dovoljna zrelost i sposobnost za nošenje s takvim životnim promjenama. Stoga ključnu ulogu u fazi adaptacije na studentski život i preventivnom djelovanju u odnosu na zlouporabu sredstava ovisnosti među studentima, posebice onima s prebivalištem izvan grada Pule, imaju studentske udruge i Psihološko savjetovalište koje djeluje pri Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli (www.unipu.hr), ali i profesori koji mogu educirati te na vrijeme dijagnosticirati i detektirati (Radetić-Paić i Ružić Baf, 2010.) problem zlouporabe sredstava ovisnosti među studentima.

U skladu s navedenim, mjere ranog otkrivanja problema zlouporabe sredstava ovisnosti među studentima trebale bi se temeljiti na analiziranju različitih dimenzija ovisnosti kod studenata, uzajamnom informiranju o dobivenim rezultatima, planiranju aktivnosti usmjerenih k primarnoj (sprječavanje) i sekundarnoj (rano otkrivanje) prevenciji, praćenju stručnih i znanstvenih istraživanja na ovom području, te na evaluaciji i analizi kako dobivenih rezultata

tako i interventnih aktivnosti. Dugoročno bi bilo potrebno povećati uključenost studenata u osmišljavanje i provedbu preventivnih programa za savjetovalište na razini visokog školstva, povećati razinu znanja studenata o problemu ovisnosti, zaštititi zdravlja te zdravstvenim i socijalnim posljedicama konzumiranja droga i ovisnosti, te raditi na stvaranju negativnog stajališta kod studenata o zlouporabi sredstava ovisnosti. Na razini lokalne zajednice i dalje treba ustrajati na mjerama koje utječu na smanjenje dostupnosti sredstava ovisnosti u cjelini.

Literatura

1. Aarons, G. A., Brown, S. A., Coe, M. T., Myers, M. G., Garland, A. F., Ezzet-Lofstrom, R., Hazen, A. L., Hough, R. L. (1999.): Adolescent alcohol and drug abuse and health. *Journal of Adolescent Health*. 6: 412-421.
2. De las Cuevas, C. & Sanz, E. J. (2007.): Attitudes toward psychiatric drug treatment: the experience of being treated. *European journal of clinical Pharmacology*. 68 (11): 1063-1067.
3. Funda, D. (2006.): Provedba mjera rane sekundarne prevencije i ranog otkrivanja konzumenata droga među učenicima i studentima te program prekvalifikacije i doškoloavanja rehabilitiranih ovisnika ili ovisnika koji se nalaze na rehabilitaciji u terapijskim zajednicama. u: Zbornik radova *Stručna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem "Ovisnost, zlouporaba droga, rehabilitacija, resocijalizacija, smanjenje štete. Trendovi, pristupi i odgovori društva na suzbijanje zlouporabe opojnih droga"*, str. 21-29. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe opojnih droga.
4. Glavak Tkalić, R. (2009.): *Osobine ličnosti i psihosocijalna obilježja kao prediktori zlouporabe marihuane kod mladih*. Doktorska disertacija Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
5. Iverson, L. (2005.): Long-term effects of exposure to cannabis. *Current Opinion in Pharmacology*. 5: 69-72.
6. Manzardo, A. M., Goodwin, D. W., Campbell, J. L., Penick, E. C., Gabrielli, W. F. Jr. (2008.): *Alcoholism – The Facts*. 4 edition. Oxford: OUP Oxford.
7. McCrystal, P., Percy, A. & Higgins, K. (2007.a.). Exclusion and Marginalisation: The Experience of School Exclusion on Drug Use and Antisocial Behaviour. *Journal of Youth Studies*. 10 (1): 35-54.
8. McCrystal, P., Percy, A. & Higgins, K., (2007.b). Drug Use amongst young people attending emotional and behavioural difficulty units during adolescence: A longitudinal analysis. *Emotional and Behavioural Difficulties*. 12 (1): 49-68.
9. Petak, O. (2005.). Uloga Centra za socijalnu skrb u prevenciji ovisnosti. U: Zbornik radova *Stručna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem "Borba protiv ovisnosti – borba za zdravu obitelj"*, str. 205-211. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe opojnih droga.

10. Radetić-Paić, M. (2003.): Rizici i intervencije za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju grada Pule. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*. 39 (2): 223-233.
11. Radetić-Paić, M. (2005.): Zloupotreba sredstava ovisnosti i rizični čimbenici u obiteljima djece i mladeži s poremećajima u ponašanju grada Pule. U: Zbornik radova *Stručna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem "Borba protiv ovisnosti – borba za zdravu obitelj"*, str. 132-140. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe opojnih droga.
12. Radetić-Paić, M. (2006.): Skupni savjetovališni rad s mladima – procjena privlačnosti skupine kao jedan od preduvjeta uspješnosti tretmana. U: Zbornik radova *Stručna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem "Ovisnost, zlouporaba droga, rehabilitacija, resocijalizacija, smanjenje štete. Trendovi, pristupi i odgovori društva na suzbijanje zlouporabe opojnih droga"*, str. 195-205. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe opojnih droga.
13. Radetić-Paić, M. i Ružić Baf, M. (2010.): Kvaliteta dijagnosticiranja i diferencijacije tretmana djece i mladih s poremećajima u ponašanju. *Školski vjesnik*. 59 (01): 99-112.
14. Radetić-Paić, M. (2010.): Specifični rizici i potrebe djece i mladeži s poremećajima u ponašanju grada Pule. *Kriminologija i socijalna integracija*. 18 (1): 13-23.
15. Radović, S. (2004.): *Heroinsko carstvo: o drogama, za roditelje, učitelje, učenike i ostale*. Zagreb: vlast. nakl.
16. Sakoman, S. (2005.): *Doktore, je li istina da trava čisti pluća?* Zagreb: SysPrint.
17. Sakoman, S. (2009.): *Školski programi prevencije ovisnosti*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
18. Slater, M. D., Kelly, K. J., Edwards, R. W., Thurman, P. J., Plested, B. A., Keefe, T. J., et al. (2006.): Combining in school and community based media efforts: Reducing marijuana and alcohol uptake among younger adolescents. *Health Education Research*. 21 (1): 157-167.
19. Steiker, L. K. H. (2008.): Making drug and alcohol prevention relevant: Adapting evidence based curricula to unique adolescent cultures. *Family & Community Health, Special Issue: Advancing Adolescent Health*. 31 (11): 52-60.
20. Torre, R. (2003.): *Droge: dugo putovanje kroz noć*. 2. dopunjeno izdanje. Zagreb: Promotor zdravlja.
21. U.S. Department of Health and Human Services Substance Abuse and Mental Health Services Administration Office of Communications (2008.): *CARAVAN – Survey for SAMHSA on Addictions and Recovery – Summary Report*. Rockville, MD: Office of Communications, Substance Abuse and Mental Health Services Administration.

22. Vlada Republike Hrvatske (2009.): *Akcijski plan suzbijanja zlouporabe opojnih droga za 2009.-2012.* Zagreb.
23. Vlada Republike Hrvatske (2005.): *Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2006. do 2012. godine.* Zagreb.
24. Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe droga (2010.): *Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2010. do 2014. godine.* Zagreb.
25. Vlada Republike Hrvatske, Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za suzbijanje zlouporabe opojnih droga (2009.): *Provedbeni program Akcijskog plana za 2009.* Zagreb.
26. Vlada Republike Hrvatske (2001.): *Zakon o suzbijanju zlouporabe opojnih droga.* NN 107/01.
27. Williams, J. S. (2003.): Grouping high risk youths for prevention may harm more than help. *NIDA Notes*, 17 (5).
28. www.drugabuse.gov/Prevention/Prevopen.html - National Institute of Drug Abuse NIDA "Preventing Drug Use among Children and Adolescents: A Research-Based Guide for Parents, Educators, and Community Leaders, Second Edition" – pristupljeno 17. 12. 2003.
29. www.hzjz.hr/skolska/Sazetak_ESPAD_2007.pdf – pristupljeno 2. 9. 2009.
30. www.hzjz.hr/ovisnici/ovisnici_epidem_08.pdf – Epidemiologija ovisnosti u Hrvatskoj, Hrvatski zavod za javno zdravstvo – pristupljeno 25. 10. 2010.
31. www.unipu.hr – Psihološko savjetovalište Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli – pristupljeno 12. 12. 2010.
32. www.uredzadroge.hr – Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe droga – pristupljeno 1. 10. 2010.

UDC: 613.81/83-057.875(497.5 Pula)(047.31)

Professional article

Accepted: 12th June 2010

Confirmed: 20th May 2011

**AVAILABILITY, HAZARD AND REASONS FOR OPIATES
ABUSE IN THE STUDY ENVIRONMENT – THE JUDGEMENTS
OF STUDENTS FROM PULA**

Mirjana RADETIĆ – PAIĆ, Ph.D.

Matija MEDAKOVIĆ, student

“Juraj Dobrila” University in Pula

Teacher and Pre-school Teacher Training Department

E-mail address: mradeticpaic@hotmail.com

Summary: *The aim of this research was to get an insight into the judgements of students of junior (N = 49) and senior (N = 59) years of Teacher Training College at the “Juraj Dobrila” University in Pula on the availability, hazards and reasons for opiates abuse in their study environment. The intention was to recognize the gravity of the problem and to plan the appropriate prevention.*

The results show that junior year students believe that alcohol is accessible and neither harmful nor helpful. The reasons for their opiates abuse are boredom and experimentation. They claim that their colleagues often use marijuana which is, according to their opinion, neither harmful nor helpful.

The scientific and practical contribution of this work is that it provides the guidelines for early detection of opiates abuse among students.

Key words: *opiates abuse, the availability, hazards and reasons for opiates abuse, students, Pula*
